

SERBEST İTHALATA İLİŞKİN TUTUMLARI ÖLÇMEK AMACIYLA TUTUM ÖLÇEĞİ GELİŞTİRİLMESİ

SERBEST İTHALATA İLİŞKİN TUTUMLARI ÖLÇMEK AMACIYLA TUTUM ÖLÇEĞİ GELİŞTİRİLMESİ

Dr. Selim HOVARDAOĞLU

GİRİŞ

Sosyal psikolojinin en eski ve önemli konularından bir tanesi tutumlardır. İlk tanımlarında, sosyal psikoloji, tutumları bilimsel olarak inceleyen psikoloji dalı şeklinde tanımlanmıştır (Ajzen ve Fishbein, 1980). Özellikle 1950'li yıllarda tutum ölçme teknikleri bir hayli önem kazanmış ve bu çalışmaların sonucu olarak, halen kullanılmakta olan Thurstone, Likert ve Osgood tipi ölçekler geliştirilmiştir. Bu tekniklerde yapılan işlem ve analizler farklı olmakla birlikte, üçünün de ortak bir sayılıtı vardır. Bu sayılıtıya göre tutum, insan davranışlarını yönlendiren bir özellik olduğu için yordanıp kontrol edilebilmesi amacıyla, bireylerin o konudaki tutumları hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Böylece çeşitli sosyal davranışların yönünü saptamak mümkün olabilir. Örneğin, seçim öncesinde uygulanan bir tutum ölçeğinden elde edilen verilere dayanarak, hangi partinin ne kadar oy alabileceği yordanabilir. Diğre yandan, doğum kontrolünün yaygınlaştırılması amaçlandığında doğum kontrolü uygulanacak bireylerin bu konudaki tutumlarının bilinmesi gerekir. Böylelikle, doğum kontrolü uygulamasına ve eğitimine nasıl başlanacağı, ne yönde ve nasıl devam edileceği konusunda sağlam veriler elde edilmiş olur.

Tutum konusu, sosyal psikolojide önemli bir yer tutmakla birlikte, tutumun tanımı hakkında, herkesin fikir birliği yaptığı tek bir tanım bulunmamaktadır. Ancak, genel olarak ifade edilirse, tutum, bir tutum nesnesine ilişkin düşünce, duyu ve davranışları kapsayan bir ara değişkendir. (Ajzen ve Fishbein, 1980; Wortchel ve Cooper, 1979). Tutumun ara değişken olması, onun doğrudan doğruya gözlenemediğini; gözlenen davranışlardan vardandığını belirtmektedir. Diğere bir deyişle, tutum, bireyin gözlenen davranışlarına bakılarak varılan sonuç olmaktadır. Örneğin, karısı-

nın çalışmasına karşı çıkan bir erkeğin, bu davranışına bakılarak kadın hakları konusunda olumsuz bir tutuma sahip olduğu söylenebilir. Burada, bireyin, kadın hakları konusundaki tutumu doğrudan doğruya gözlenmemiştir ancak, bununla ilişkili bazı davranışlardan bu sonuca ulaşmak mümkün olmuştur.

Tutum konusunda yapılan çalışmalar, bir tutum nesnesine ilişkin tutumların birbirinden farklı üç ögesinin bulunduğuna işaret etmektedir. Bunlar bilişsel (cognitive), duygusal (affective) ve davranışsal (behavioral) öğelerdir. Ajzen ve Fishbein'a (1980) göre bilişsel öge düşünce ve inançları; duygusal öge otonom sinir sistemi faaliyetini; davranışsal öge de, tutum nesnesine ilişkin açık (overt) davranışları içermektedir.

Diğer yandan, tutumların bazı özellikleri de bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi tutumun şiddetidir. Tutumun şiddeti, tutum öğelerinin güçlerinin toplamı olarak düşünülebilir. (Kağıtçıbaşı 1979). Yani birey, bir konuda çok aşırı bir tutuma sahip olabilirken, başka bir bireyin aynı konudaki tutumu daha ılımlı olabilir. Bu durum, tutumun dereceli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, şiddet yönünden bir tutuma ilişkin bireysel ayrılıklar bulunduğu gibi bir bireyin farklı tutum nesnelere ilişkin tutumları da farklı şiddette olabilir. Tutumların diğer bir özelliği basit ya da karmaşık olmalıdır. Genel olarak, bireyin, bir tutum nesnesi hakkında bir çok inancı, düşüncesi, duygusu ve davranışı varsa, tutumunun karmaşık olduğu söylenebilir.

Tutumların bir diğer özelliği de birbirleriyle olan ilişkileridir. Bazı tutumlar birbirleriyle sıkı sıkıya ilişkili oldukları halde bazıları birbirinden bağımsız olabilir. Örneğin, siyasal partilere ilişkin tutumlar ile ekonomik kalkınma modeline ilişkin tutumlar, birbirine bağlı tutumlar olarak ele alınabilir. Diğer yandan, liselerde modern matematik okutulmasına ilişkin tutum ile kadın haklarına ilişkin tutumlar birbirlerinden oldukça bağımsız tutumlar olarak değerlendirilebilir. İlişki yönünden ele alındığında, bazı tutumların merkezi tutum haline geldiğini ve diğer tutumları da etkileyip bir çok davranışa yön vermeye başladığını görmek de mümkündür. Bu tür tutumlara ideoloji adı da verilebilir (Kağıtçıbaşı, 1979).

Tutumların başka bir özelliği de, bilişsel tutarlığın olup olmamasıdır. Bilişsel tutarlık, tutum öğelerinin birbirleriyle uyumu olarak ele alınabilir. Örneğin, bir birey, ormanların yararlı olduğuna inanıyor (bilişsel öge) ve ağaçları seviyorsa (duygusal öge), bu iki ögenin uyuştugu, çelişkinin olmadığı söylenebilir. Ancak bazan bilişsel, duygusal ve davranışsal öğeler arasında farklılıklar bulunabilir. Örneğin, bir birey kadın haklarına inanabilir ama evde eşinin bazı konularda söz söylemesine izin vermeyebilir. Bu durumda bilişsel çelişki söz konusudur. Ajzen ve Fishbein'a göre birey bu çelişkiyi farketmediği sürece çelişen davranış ve inançlarını sürdürebilir. Bu çelişkinin çatışma durumu olup rahatsız edici rol aynaması için bireyin bu çelişkiyi farketmesi gerekir. Birey bu çelişkinin farkında olduktan sonra tutumlarında ve/veya tutumlarının herhangi bir ya da bir kaç ögesinde değişiklik

SERBEST İTHALATA İLİŞKİN TUTUMLARI ÖLÇMEK AMACIYLA TUTUM ÖLÇEĞİ GELİŞTİRİLMESİ

yapma gereği duymaya başlar. Ancak, bazı durumlarda birey, sosyal baskı nedeniyle tutumuyla uyuşmayan davranışta bulunabilir. Örneğin, kağıt oyunlarından hoşlanan bir kimse, eşiyile tartışmaktan çekindiği için arkadaşlarının oyun davetini reddedebilir. Bu durumda, birey, sosyal baskı algıladığı için tutumlarında değişiklik yapma gereği duymaz. Çünkü, bireye davranış seçeneği tanınmadığından, tutumuyla çelişen davranışı kendisinin seçmiş olması söz konusu değildir ve bu durum, bireyi tutum değiştirmeye yönlendirmez.

Buraya kadar kısaca sözü edilenlerden de anlaşılacağı gibi, tutumlar insan ilişkilerinde önemli rol oynamaktadır ve insanın herhangi bir konuda sahip olduğu tutumu davranışlarını önemli ölçüde etkileyebilir. Özellikle günlük yaşamı ilgilendiren bir çok konuda insanların olumlu ya da olumsuz tutumlarının olması beklenir. Bu tutumlar, kişilerarası ilişkileri etkileyeceğinden davranışını yordaması söz konusu olduğunda tutumların ölçülmesi yönü hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir.

Araştırmanın Amacı

Özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde tutum ölçme çabaları, seçimlerde hangi parti ya da adayların ne oranda oy alacağını yordama yönünden önem kazanmakta, bu dönemde tutum ölçme girişimleri yoğunlaşmaktadır (Ajzen ve Fishbein, 1980). Yazarlara göre seçmenler değişik etkiler altında kalarak parti ya da adaylar hakkında farklı inançlara sahip olabilmekte ve seçim zamanı yaklaştıkça bilgi ihtiyacı artmakta; seçmenler inançlarını, tutumlarını destekleyecek bilgileri almak üzere daha açık hale gelmektedirler.

Bu bilgiler ışığında, ülkemizdeki Kasım 1983 seçimi öncesinde yapılan propagandaların, seçmenin oy verme davranışını nasıl etkilediğini düşünmek mümkündür. Bu seçimden önceki propaganda konuşmalarında ve basında yoğun olarak vurgulanan konulardan biri de, o güne kadar izlenmiş olan ithalat politikasıdır. Buna göre, ithalatı kısıtlamak bazı malların yasal olmayan yollardan ülkeye sokulmasına neden olmakta ve döviz kaybına yol açmaktadır. Dolayısıyla, bu propagandalar sırasında, ithalatın serbest bırakılması sonucu hem döviz kaybının azalıp devletin vergi gelirlerinin artacağı hem de yerli üreticinin rekabet edebilmek için kaliteyi arttırıp fiyatı düşürmek zorunda kalacağı ileri sürülmüştür. Genel hatlarıyla özetlenen bu görüş, ANAP'ın hükümeti kurmasıyla birlikte uygulanmaya konulmuştur. Bunun bir sonucu olarak da, daha önce yasal olmayan yollardan yurda giren ya da daha önce yurda hiç getirilmemiş olan bir çok mal piyasada serbestçe satılır hale gelmiştir.

Bu durum, son yıllarda izlenen ithalat politikası yönünden oldukça önemli bir yeniliktir. Dolayısıyla, bireylerin bu yeni uygulama hakkında belirli bir tutuma sahip olmaları da beklenen bir sonuçtur. Bu araştırmanın amacı da, bu tutumların doğru olarak ölçülmesini sağlayacak bir tutum ölçeği geliştirmektir.

YÖNTEM

Denekler: Ölçek, Hacettepe Üniversitesi Beytepe kampüsünde öğrenci olan 60 kişiye uygulanmıştır. Deneklerin 30'u kız, 30'u da erkektir. Deneklerin yaş ortalaması 21.36, yaş ranjı da 18-27'dir. Cinsiyet ve yaş dışında deneklerden hiç bir bilgi alınmamıştır.

Ölçeğin Geliştirilmesi, Puanlaması ve Uygulanması: Serbest ithalat konusundaki tutum ölçeği Likert tipi ölçek olarak düzenlenmiştir. Ölçekteki ifadelerin seçiminde şöyle bir yol izlenmiştir. Önce günlük gazetelerden serbest ithalat konusunda tek yönlü 35 değişik yargı saptanmıştır. Daha sonra bu ifadeleri üç yargıcı değerlendirmiştir. Bu değerlendirmede yargıcılardan, kendileri için açık ve belirgin olan ifadeleri seçmeleri istenmiştir. Bu seçim sırasında, ifadelerden, özel terim bilgisi gerektirenlerin de değerlendirme dışı bırakılmasına dikkat edilmesi gerektiği de belirtilmiştir. Bu tür ifadeler ölçeğe alınmanın nedeni şöyle açıklanabilir. Böyle bir ifadeyle karşılaşan denekler kararsız olduklarını belirttikleri takdirde, kararsızlığın, bu konuda belirginleşmemiş bir tutumu mu yansıttığını yoksa terimin anlamını bilmemekten mi kaynaklandığını ayırt etmek mümkün değildir. Dolayısıyla, bu ayırım dakik olarak yapılamayacağından terim bilgisi gerektiren ifadelerin kullanılmasından kaçınılmıştır. Yargıcıların değerlendirmelerine dayanarak, üç yargıcının da açık ve belirgin olarak nitelendirdiği 20 değişik ifade ölçekte kullanılmak üzere seçilmiştir.

Ölçekte bulunan 20 ifadeden 10 tanesi serbest ithalat konusunda olumlu; 10 tanesi de olumsuz fikirleri belirtmektedir. Her ifade 5 basamak üzerinden değerlendirilmektedir. Bu basamaklar, "Tamamen katılıyorum-Katılıyorum-Kararsızım-Karşıyım-Tamamen karşıyım" şeklinde puanlanmış; olumsuz ifadelerin için bu basamaklar 5-4-3-2-1 şeklinde puanlanmış; olumsuz ifadelerin puanlanmasında bu puanlamanın tersi yapılmıştır. Böylece, ölçekten alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan da 100 olmaktadır. En düşük puan aşırı olumsuz tutumu, en yüksek puan da aşırı olumlu tutumu yansıtmaktadır.

Diğer yandan, bilişsel tutarlığı ölçmek amacıyla ölçeğe, içinde bazı malların adları bulunan ikinci bölüm eklenmiştir. Deneklerin bu bölümde yapmaları gereken iş, ithal edilmesini istedikleri mal için EVET; ithal edilmesini istemedikleri mal için de HAYIR sütununa işaret koymaktır. Her EVET ve HAYIR işareti ayrı ayrı olarak bir puan şeklinde puanlanmış ve EVET-HAYIR puanları elde edilmiştir. Bu puanlar ile ölçekten alınan toplam puan arasındaki korelasyon, bilişsel tutarlığın ölçümü olarak değerlendirilmiştir.

Ölçek teksir edilerek çoğaltılmış ve Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsünde okuyan öğrencilerden 60 tanesine uygulanmıştır. Uygulama sırasında deneklerin fikir alış verişinde bulunmamalarına ve kimliklerini belirtecek ifadelerden kaçınmalarına dikkat edilmiştir.

BULGULAR

a. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin bulgular: Serbest ithalata ilişkin tutum ölçeği uygulandıktan sonra bir önceki bölümde belirtildiği gibi puanlanmış ve ölçeğin güvenilirliğiyle ilgili olarak t-test değerleri, madde- test korelasyonları ve iki-yarım güvenilirliği hesaplanmıştır.

Denekler toplam puan yönünden puan sırasına dizildikten sonra en yüksek puan alanların %25'i ile düşük puan alanların %25'inin verilerine dayanarak madde analizleri yapılmıştır. Bu analizlerde her ifade için iki grubun ortalamaları t-testle karşılaştırılmıştır (Edwards, 1957). Alt ve üst grupların her ifade için ortalamaları, standart kaymaları ve her ifade için hesaplanan t değerleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1'de gösterilen t-test sonuçlarına göre ölçekte kullanılan 20 ifadeden, 2,10 ve 20 numaralı olanlar dışında kalan 17 ifade, üst ve alt grubu anlamlı olarak ayırmaktadır. Diğer bir deyişle, bu 17 ifade, olumlu ve olumsuz tutuma sahip bireyleri ayırdetmekte ve bu ifadelere verilen cevaplar göz önünde tutularak, tutumun yönünü belirlemek mümkün olmaktadır. Ancak, Tablo 1'deki t-test sonuçlarına göre 2,10 ve 20. ifadeler açısından bakılırsa, bu ifadelere verilen cevaplar yoluyla tutumun yönünü belirlemek mümkün olmamaktadır. Çünkü, t-test sonuçlarına göre bu ifadeler, alt ve üst gruplarına ortalamaları yönünden anlamlı farklar göstermediği için yüksek puan alan ile düşük puan alan kişileri ayırdetmemekte; yani bu ifadelerden alınan puana bakarak tutumun yönünü yordamak mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla, ölçeğe esas şekli verilirken, yalnızca t-test sonuçları dikkate alınırca, bu ifadelerin, tutumu ölçme yönünden yeterli olmadığı ileri sürülerek, kullanılmalarının gerekli olmadığı belirtilebilir.

Tablo 1. Üst ve alt grubun her ifade için ortalama (x), standart kayma (s) değerleri ve t-test sonuçları

İfade	Üst Grup		Alt Grup		t
	X	S	X	S	
1	3.53	1.13	1.53	.64	5.96 x
2	3.20	1.27	2.60	1.24	1.31
3	3.53	1.06	1.93	.96	4.33 x
4	4.07	1.10	1.47	.52	8.28 x
5	3.67	.90	2.20	1.15	3.90 x
6	4.53	.64	2.67	1.23	5.20 x
7	4.13	.74	2.27	1.16	5.24 x
8	3.40	1.12	2.07	.88	3.62 x

9	4.27	.70	2.00	1.20	6.33 x
10	3.67	.72	3.07	.88	2.04
11	4.20	.56	1.93	.70	9.21 x
12	3.67	1.11	2.20	1.01	3.79 x
13	3.87	.64	2.07	.70	7.35 x
14	2.60	1.30	1.33	.62	3.42 x
15	3.27	1.16	2.13	.96	2.98 x
16	2.80	.94	1.47	1.06	3.64 x
17	4.00	.66	1.53	.64	10.41 x
18	3.67	.72	1.80	.68	7.31 x
19	4.27	.59	1.87	1.06	7.66 x
20	3.73	.70	3.67	.72	.23

P < 01

t-test sonuçları, 2,10 ve 20. ifadelerin, tutumun yönünü belirleme açısından yetersiz kaldığını göstermekle birlikte, grubun tümünden elde edilen veriler değerlendirildiğinde 2 ve 10. ifadelerin de tutumun yönünü belirlemede etkin oldukları anlaşılmaktadır. Bu amaçla yapılan analizlerde, her ifadenin toplam puanla olan korelasyonuna bakılmıştır. Diğer bir deyişle, herhangi bir ifadenin toplam puanla olan korelasyonuna bakılmış ve bu yönden anlamlı olan ifadeler araştırılmıştır.

Ölçekteki ifadelerden her birinin tüm grup için ortalama, standart kayma değerleri ile bu ifadelerden alınan puanların toplam puanla olan korelasyonları Tablo 2' de gösterilmiştir.

Tablo 2. Tüm grup için her ifadenin ortalama (\bar{X}), standart kayma (s) değerleri ile madde-test korelasyonları.

İfade	X	s	r
1	2.38	1.15	.73 x
2	2.67	1.12	.32 x
3	2.28	1.15	.60 x
4	2.68	1.27	.80 x
5	2.53	1.10	.52 x
6	3.53	1.11	.69 x
7	3.20	1.19	.67 x
8	2.58	.98	.57 x
9	3.17	1.30	.67 x
10	3.42	.87	.37 x

SERBEST İTHALATA İLİŞKİN TUTUMLARI ÖLÇMEK
AMACIYLA TUTUM ÖLÇEĞİ GELİŞTİRİLMESİ

11	2.93	1.15	.84 x
12	2.92	1.17	.54 x
13	2.73	1.01	.67 x
14	1.88	1.04	.43 x
15	2.60	1.00	.47 x
16	2.18	.98	.55 x
17	2.87	1.17	.77 x
18	2.85	1.25	.68 x
19	2.90	1.25	.70 x
20	3.60	.69	.16

P < .01 xx p < 05

Tablo 2'de verilen korelasyonlara bakıldığında, 20.ifade dışında tüm ifadelerin tutumun ölçme yönünden yeterli oldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, toplam puan yönünden anlamlı korelasyon gösteren 19 ifadenin kullanılarak ölçeğe esas şeklinin verilmesi mümkündür.

Genel olarak bakıldığında, bu ölçek, serbest ithalat konusundaki tutumları ölçmek için yeterli görünmektedir. Bu nedenle, ölçeğe esas şekli verilirken, madde analizi ve/veya madde-test korelasyonu sonucunda anlamlı olan ifadeler ölçeğe alınmıştır. Ancak ölçekteki 20.ifade ne madde analizi ne de madde-test korelasyonu sonucu anlamlı çıkmadığından, ölçeğe esas şekli verilirken bu ifade kapsam dışı bırakılmıştır.

Ölçeğin güvenilirliğini saptamak amacıyla ik-yarım güvenilirliği hesaplanmış ve testin tümünün güvenilirliği .89 olarak bulunmuştur. Bu bulgu, testinin güvenilirliğinin ve dolayısıyla iç tutarlığınının yüksek olduğunu göstermektedir (Edwards, 1957).

b. Grubun tutumuna ilişkin bulgular: Ölçek uygulanıp puanlandıktan sonra ortalama (\bar{X}) ve standart kayma (s) değerleri bulunmuştur. Buna göre $\bar{X} = 55.95$ ve $s = 12.95$ 'tir. Bu ortalama değeri, deneklerin, genel olarak kararsız yakın olumsuz bir tutuma sahip olduklarına işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, bu değer, deneklerin, aşırı olumlu ya da olumsuz değil kararsız olmak ile karşı olma boyutları arasında bir tutuma sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca, (s)değerine bakıldığında dağılımın geniş olduğu düşünülürse de, bağıl katsayının (V) % 23.15 olması, standart kaymanın ilk bakışta görüldüğü kadar büyük olmadığı ve dolayısıyla, dağılımın da geniş bir dağılım sayılmayacağını göstermektedir.

Ölçekten alınan puanların birinci çeyreği (Q_1) 46.27, ortancası (Q_2) 53.36 ve üçüncü çeyreği (Q_3) 66.75, tepe değeri de 44'dür. Bu bulgular dağılımın geniş olmadığı gibi simetrik de olmadığını ve ayrıca $Ky = 2.24$ olması nedeniyle de pozitif kaymalı bir dağılım olduğunu göstermektedir.

Bunların yanı sıra, ölçekteki her basamağın frekans ve yüzdeleri incelendiğinde, en yüksek frekans ve yüzdenin "karşiyım" yargısına ait olduğu görülmüştür (f = 371, % 30.92). İkinci sırada "katılıyorum" (f = 297, % 24.72), üçüncü sırada da "kararsızım" yargısı (f = 278, % 23.17) gelmektedir. İki aşırı ucu belirten yargılardan "tamamen karşiyım" yargısı dördüncü sırada (f = 167, % 13.92) ve "tamamen katılıyorum" yargısı da sonuncu sırada (f = 87, % 7.25) bulunmaktadır. Bu durumda, ifadelerle verilen cevapların % 78.83'ünün kararsızlık, katılma ve karşı olma boyutlarında toplandığı anlaşılmaktadır. Cevapların ancak % 21.17'si aşırı uçlarda bulunmaktadır. Nitekim, Tablo 2'de verilen madde ortalamalarına bakıldığında, bu ortalamaların büyük bir bölümünün (%70) karşı olma boyutunda toplandığı görülebilir. Geri kalan 6 ifadeden 5'inde ise ortalamalar kararsızlıkla katılma boyutları arasında yer almaktadır. Yalnız 14 ifade için "tamamen karşı olma" boyutuna kayma söz konusudur. Ayrıca, ifadelerle ait ortalamaların ortalaması 2.80, standart kayması da .44'tür. Bu bulgular ile değişim katsayısının % 15.71 olmasına dayanarak, grubun büyük bir bölümünün karşı olma-kararsızlık boyutları arasında toplandığını ve dağılımın da, daha önce belirtildiği gibi dar bir dağılım olduğunu söylemek mümkündür.

Bu bulgulara ek olarak, araştırmada denek olan 30 kız ve 30 erkek karşılaştırıldığında Tablo 3'teki bulgular elde edilmiştir. Buna göre, toplam puan yönünden kız ve erkekler arasındaki fark anlamlıdır (t = 2.15, p < 0.5). Kız deneklerin puan ortalaması 59.48, erkeklerin puan ortalaması ise 52.5'tir. Bu bulgu, erkeklerin daha olumsuz bir tutuma sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 3 . Kız ve erkeklere ait ortalama (X), standart kayma (s) ve ortalamaların karşılaştırılması sonuçları

	KIZ		ERKEK		t
	\bar{X}	s	\bar{X}	s	
Genel puan	59.48	12.85	52.5	12.25	2.15 x
+ puan t	31.77	7.09	27.82	6.87	2.18 x
- puan tt	28.47	7.49	24.17	6.19	2.42 x
EVET puanı	14.58	7.66	12.43	7.58	1.10
HAYIR puanı	31.67	7.67	33.53	7.59	.95

* p < .05

t olumlu ifadelerden alınan puan

tt olumsuz ifadelerden alınan puan

Diğer yandan, ölçekteki olumlu ifadelerden alınan puan (+ puan) açısından bakıldığında, kız ve erkekler arasındaki fark yine anlamlı olmaktadır (t = 2.18, p <

SERBEST İTHALATA İLİŞKİN TUTUMLARI ÖLÇMEK AMACIYLA TUTUM ÖLÇEĞİ GELİŞTİRİLMESİ

.05). Aynı şekilde - puan olarak nitelendirilen olumsuz ifadelerden alınan puanlar açısından da kız ve erkek denekler arasındaki fark anlamlıdır. ($t = 2.42, p < .05$).

Yine Tablo 3'te görüldüğü gibi, kız ve erkekler arasında EVET ve HAYIR puanları yönünden anlamlı bir fark yoktur. Yani kızların ithal edilmesini istedikleri mal sayısı ile erkeklerin ithal edilmesini istedikleri mal sayısı arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Aynı durum, ithal edilmesi istenmeyen mallar (HAYIR puanı) açısından da gözlenmektedir. Ancak, cinsiyet ayırımı yapılmaksızın genel olarak değerlendirildiğinde, EVET puanlarının ($\bar{X} = 13.51$), HAYIR puanlarından ($\bar{X} = 32.6$) anlamlı olarak az olduğu görülmüştür ($t = 13.65, p < .01$). Dolayısıyla, denekler, bir çok malın ithal edilmesine karşı olduklarını belirtmişlerdir.

Bilişsel tutarlığın ölçülmesi amacıyla, ölçekten alınan toplam puan ile EVET ve HAYIR puanları arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Sonuçlara göre, toplam puan ile EVET puanı arasındaki korelasyon .64'tür. Toplam puan ile HAYIR puanları arasındaki korelasyon ise - .60 olarak bulunmuştur. Bu bulgu, ölçekten alınan puan arttığında EVET puanlarında artış; ölçekten alınan puan azaldığında HAYIR puanlarında artış olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla, bu korelasyonlar, bilişsel tutarlığın yüksek düzeyde olduğunu, deneklerin serbest ithalata ilişkin tutumlarının bir çok ögesinin birbiriyle çekişmediğini göstermektedir.

TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, daha önce de belirtildiği gibi, serbest ithalata ilişkin tutumların ölçülmesi değil, bu konudaki tutumları ölçmek için sağlıklı bir araç geliştirmektir. Dolayısıyla, öncelikle üzerinde durulması gereken nokta, araştırma sonunda amaca ne denli ulaşıldığıdır. Geliştirilen bu ölçeğin, gerçek madde analizi gerekse madde-test korelasyonlarına dayanarak tutumu sağlık biçiminde ölçtüğü ileri sürülebilir. Ayrıca, güvenilirliğin yüksek olması da, bu yargıyı desteklemektedir. Böylece, bu ölçeği kullanarak, serbest ithalata ilişkin tutumlar konusunda, büyük örneklem gruplarından doğru bilgiler elde etmek mümkündür. Bu bilgiler, yalnız tutumun yönünün belirlenmesinde değil aynı zamanda, yordanması konusunda da önem kazanmaktadır.

Ölçeğin değişik özellikteki kişilerden oluşan geniş bir örneklem grubuna uygulanması sonucunda, bu konudaki tutumun genel yönünü belirleme olanağı çıkar ve farklı özellikteki kişilerin tutumları karşılaştırarak serbest ithalat konusunda ilerde alınacak kararlara yol gösterici veriler elde edilebilir. Ekonomik kararlar, eninde sonunda sokaktaki adamı ilgilendireceğinden çeşitli konulardaki tutum ölçeklerinin dikkatle geliştirilip çok sayıda denekten veri toplanmasında daima yarar vardır. Serbest ithalata ilişkin tutumlar konusundaki bu ölçek düşük bir örneklem grubuna uygulanmıştır. Örneklem grubundaki denek sayısı, bu sonuçların genellenebilirliği yönünden yeterli olmasa bile, araştırma sonucunda elde edilen verilere dayanarak üni-

versite öğrencilerinin bu konuda olumsuz tutumlara sahip olduğu düşünülebilir. Daha büyük örneklem gruplarından benzer veriler elde edildiğinde, bu verilerle dayanarak bu konuda alınacak başka kararların yönü ve ayrıntılarını düzenleme olanağı elde edilmiş olur.

Kısaca belirtmek gerekirse, bu araştırmanın sonuçları, serbest ithalat konusundaki tutumların ölçülmesi amacıyla geliştirilen bu ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir. Ancak, genelde, bu konudaki tutumun yönünü belirlemek için daha geniş kitlelerden veri elde edilmesi gerekir. Ayrıca, gelişmelere göre ölçekte yeni düzenlemelere gitmek de mümkün olabilir. Böylelikle, hem daha yapılandırılmış bir ölçek elde etmek hem de tutumun yön ve miktarını sağlıklı biçimde yordamak mümkün olur.

KAYNAKLAR

- Ajzen, I., Fishbein, M. *Understanding attitudes and predicting social behavior*. New Jersey: Prentice — Hall, 1980.
- Edwards, A.L. *Techniques of attitude scale construction*. New York: Appleton-Century-Crofts, 1957.
- Kağıtçıbaşı, Ç. *İnsan ve insanlar*. İstanbul: Cem Ofset, 1979.
- Worchel, S., Cooper, J. *Understanding social psychology*. Illinois: Dorsey, 1979.